

Ryszard Marek

Zadania adwokata-radcy prawnego na tle uchwały V Zjazdu PZPR

Palestra 13/5(137), 6-12

1969

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

które w toku dyskusji od razu odpadną, nie wytrzymawszy próby krytyki, inne, zestawione z ich pilnością i własnymi możliwościami, będą w kolejności czekały na swą realizację.

Kiedy mówimy — zresztą bardzo ogólnikowo — o przedmiocie wniosków i postulatów wyborców, to chyba nie można pominąć sprawy tak ważnej jak wychowanie i przyszłość naszej młodzieży, sprawy, w której rok temu miejscami wystąpiły momenty dramatyczne. Sprawa metod wychowania młodzieży — i tej zupełnie „zielonej”, i tej już noszącej długie wąsy i brody — na pewno znajdzie swoje odbicie we wnioskach i postulatach wyborców. Co w nich obywatele będą postulowali, na to oczywiście trzeba poczekać. Nie uprzedzając tego, warto by przy okazji poruszenia tego zagadnienia zwrócić uwagę na jeden element odgrywający dużą rolę w wychowaniu młodzieży, mianowicie na element właściwie rozumianego i wpajanego patriotyzmu i tradycji walk o wyzwolenie narodowe i społeczne. Wydaje się bowiem, że są to czynniki, które pewnej części naszej młodzieży mogą ułatwić orientację w trudnych problemach politycznych współczesnego, skłóconego świata i umożliwić jej wobec tych problemów zajęcie właściwej postawy.

Tegoroczne zebrania wyborców, jak widać z tego krótkiego szkicu tematyki, mają do spełnienia ważne zadania polityczne. Rola biorącego w nich udział doświadczonego i politycznie przygotowanego prawnika będzie tym większa, im większy posiadać on będzie zasób wiadomości z różnych dziedzin życia społecznego. Zadaniu temu powinni sprostać z powodzeniem adwokaci. Wykonanie tego zadania jest zaszczytnym obowiązkiem obywatelskim, z którego adwokatura polska, świadoma roli, jaka jej przypada w obecnej ważnej chwili, na pewno wywiąże się z największą sumiennością i starannością.

RYSZARD MAREK

Zadania adwokata-radcy prawnego na tle uchwały V Zjazdu PZPR

I

W listopadzie ubiegłego roku odbył się V Zjazd Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. Uchwalone przez XII Plenum KC PZPR tezy na ten Zjazd były przedmiotem przedniej dyskusji w różnych środowiskach, gdyż zawarty w nich

materiał ustala wytyczne nie tylko dla instancji partyjnych, ale również dla wszystkich jednostek i komórek organizacyjnych w państwie, dla wszystkich obywateli Polski Ludowej. Opierając się na powyższych, tezach, V Zjazd Partii podjął uchwałę będącą programem działania dla całego narodu zarówno w dziedzinie gospodarczej i stosunków międzynarodowych, jak i w dziedzinie rozwoju demokracji socjalistycznej i wychowania społecznego.

W walce o realizację zawartych w tym programie wytycznych nie może oczywiście zabraknąć prawników, a wśród nich tej części adwokatów, która wykonuje zawód w charakterze radców prawnych przy spełnianiu czynności z zakresu obsługi prawnej jednostek gospodarki uspołecznionej. Właśnie ci adwokaci mają wyjątkowo duże możliwości przyczynienia się do realizacji zadań wytyczonych w uchwale V Zjazdu, ponieważ w swej pracy zawodowej są jak najściślej związani z zakładami produkcyjnymi, handlowymi, usługowymi albo pracują w organach nadrzędnych nad tymi zakładami. Nie można pustić w niepamięć historycznego już niemal faktu, że ta część adwokatury związana z obsługą prawną jednostek gospodarki uspołecznionej ma duże zasługi oraz że w roku bieżącym mija 24 lata od chwili tworzenia się zawodu radcy prawnego w takim ujęciu, jakie było konsekwentnym wynikiem zmienionych po wyzwoleniu warunków politycznych i gospodarczych. Na marginesie należy też podkreślić, że w pierwszych latach po wyzwoleniu niemal wyłącznie adwokaci poświęcili się tej wartościowej i bardzo często niewdzięcznej pracy, że oni to właśnie stworzyli zawód radcy prawnego. Dlatego też mamy w gronie swoim kolegów, którzy już od roku 1945 i 1946 pełnią nieprzerwanie czynności radców prawnych, niejednokrotnie w tych samych instytucjach i przedsiębiorstwach.

II

W przedstawionym na V Zjeździe sprawozdaniu Komitetu Centralnego czytamy: „W żadnym z poprzednich okresów międzyzjazdowych problemy usprawnienia gospodarki nie zajmowały tyle miejsca w działalności wszystkich instancji partyjnych, co właśnie w okresie pomiędzy IV a V Zjazdem. Problemy usprawnienia gospodarki stały się głównym przedmiotem sześciu zebrań plenarnych Komitetu Centralnego, a realizacja uchwał podejmowanych przez KC stanowiła codzienną treść pracy organów partii na wszystkich szczeblach”. W dalszym ciągu sprawozdania, wśród tematyki okresu międzyzjazdowego dotyczącej usprawnienia funkcjonowania gospodarki, zostało wymienione ulepszanie systemu zarządzania i planowania.

Jakie ustalenia w tym zakresie zawarte są w samej uchwale V Zjazdu?

W części tej uchwały, dotyczącej zadań partii w dziedzinie gospodarki, czytamy pod pkt 4 m.in., co następuje: „Należy upowszechniać system długoterminowych, jak i doraźnych umów o dostawy między producentami a odbiorcami. Trzeba również podnieść rangę tych umów — jako wiążącej podstawy do planowania długofalowego i operatywnego w zakresie dostaw dla eksportu i na rynek oraz dostaw w ramach powiązań kooperacyjnych i w dziedzinie inwestycji. Umowy te powinny zawierać wzajemne zobowiązania stron w zakresie cen, warunków technicznych, terminów dostaw i odbioru. W umowach o dostawę nowych wyrobów wysokiej jakości należy kompleksowo określić zadania producenta: od przygotowania rozwiązań konstrukcyjno-projektowych do gotowego projektu.”

Z powyższego fragmentu uchwały V Zjazdu wynika w sposób nie budzący wątpliwości, jakie zadania stoją przed radcami prawnymi jednostek gospodarki

uspołecznionej w zakresie udziału ich przy zawieraniu umów, zmierzające do wyczerpującego uregulowania stosunków z dostawcami i odbiorcami, z zamawiającymi i przyjmującymi zamówienie.

Na podstawie dotychczasowych doświadczeń można dojść do wniosku, że przedsiębiorstwa niejednokrotnie zawierają umowy, ponieważ wymaga się tego od nich, lecz nie przywiązują do ich treści należytej wagi, ograniczając się jedynie do określenia np. przedmiotu i terminu dostawy, i to w sposób ogólnikowy oraz niedostatecznie sprecyzowany. Ponadto zdarza się, że zmiany lub uzupełnienia umów były dokonywane przez osoby nieupoważnione.

Jest rzeczą oczywistą, że tego rodzaju tryb postępowania z reguły prowadzi do procesów trudnych do rozstrzygnięcia z powodu niemożności ustalenia właściwej treści umowy.

Należy dojść do wniosku, że w świetle wytycznych tej części uchwały V Zjazdu nie może, oczywiście, zabraknąć przy jej realizacji tych, których zadaniem jest obsługa prawna przedsiębiorstwa. Nie można uznać za rzecz prawidłową, gdy radca prawny, otrzymawszy do zaopiniowania umowę, ogranicza się do umieszczenia na niej swej „parafki” albo podpisu ze wzmianką „zgodne z prawem”, bez wnikania jednocześnie w treść istotnych postanowień umownych. W żadnym razie radca prawny nie może dopuszczać do tego rodzaju sytuacji, żeby — na życzenie dyrekcji — ograniczać swoją czynność wyłącznie do „parafowania” umów, ponieważ o to go tylko proszono, a nie o opracowanie opinii, której sporządzenie mogłoby spowodować opóźnienie podpisania umowy.

Nie można również pominąć przy omawianiu istoty umacniania systemu umownego gospodarki uspołecznionej zagadnienia wykonywania umów i związanej z nim dyscypliny umownej. Radcowie prawni powinni mieć na uwadze, że podstawowym elementem tej dyscypliny są kary umowne, stanowiące gwarancję wykonania umów, a co za tym idzie — także wykonania zadań planowych przedsiębiorstw. Z tego też względu, jeżeli mają być skutecznie realizowane wytyczne uchwały V Zjazdu w zakresie doskonalenia systemu planowania i zarządzania, to radcowie prawni powinni przy opiniowaniu spraw dotyczących sposobu wykonania umów pamiętać o tym, że przepisy odnoszące się do kar umownych mają charakter prawa bezwzględnie obowiązującego (*ius cogens*) oraz że egzekwowanie kar stanowi nie tylko prawo, ale także obowiązek strony uprawnionej do dochodzenia odszkodowania, zaniechanie zaś tego dochodzenia możliwe jest tylko w wypadkach gospodarczo uzasadnionych, na podstawie pisemnej zgody jednostki nadrzędnej wierzyciela.

Praca radcy prawnego wymaga pewnej rzutkości, niezależności sądu oraz oparcia się przy ocenie prawnej naciskom dyrekcji, często niesłusznym czy też oportunistycznym. Tak więc zadania radcy prawnego w umacnianiu systemu umownego jednostek gospodarki uspołecznionej celem doskonalenia metod planowania i zarządzania w myśl wytycznych uchwały V Zjazdu są doniosłe, a od poziomu jego pracy zawodowej zależy w znacznym stopniu efektywność działalności gospodarczej obsługiwanej przez niego jednostki.

III

W tej samej części uchwały V Zjazdu, dotyczącej zadań partii w dziedzinie gospodarki, czytamy w pkt 13: „Podstawowym zadaniem rzemiosła powinno być koncentrowanie się na rozszerzaniu i rozwoju usług dla ludności, szczególnie na wsi i w małych miastach. Należy ograniczać tendencje do zwiększenia obrotów

rzemiosła z gospodarką uspołecznioną w zakresie współpracy kooperacyjnej i produkcji zaopatrzeniowo-inwestycyjnej. Należy przeciwdziałać szkodliwemu społecznie i ekonomicznie przechwytywaniu części dochodu narodowego przez prywatne pośrednictwo handlowe”.

W tym miejscu uchwała określa podstawowe zadania rzemiosła jako przede wszystkim zaspokajanie potrzeb ludności, a jednocześnie kładzie szczególny nacisk na konieczność ograniczania obrotów rzemiosła z gospodarką uspołecznioną. Nie może budzić wątpliwości pogląd, że uchwała w sposób jednoznaczny zaleca ściśle przestrzeganie przepisów o dostawach, robotach i usługach jednostek niepaństwowych na rzecz jednostek państwowych.

Jest oczywiste, że zadania radców prawnych przy realizacji tej części uchwały V Zjazdu mają zasadnicze znaczenie, a to w związku z przepisem § 4 ust. 1 pkt 1 lit. f uchwały nr 533 Rady Ministrów z dnia 13.XII.1961 r. w sprawie obsługi prawnej (...), w myśl którego przed zawarciem tego rodzaju umów powinna być uzyskana przez dyrekcję obligatoryjnie opinia radcy prawnego. W szczególności więc radca prawny powinien zwracać szczególną uwagę na przestrzeganie formalnych wymagań zbierania ofert i przeprowadzania przetargów oraz na poddanie zamówienia kontroli społecznej. Jest to jedna z efektywniejszych możliwości zapobiegania niepożądanym tendencjom, o których jest mowa w powołanym fragmencie uchwały V Zjazdu, doniosła zaś rola radcy prawnego przy tych czynnościach jest oczywista.

Kończąc omawianie postanowień uchwały V Zjazdu dotyczących dziedziny gospodarki, należy zwrócić uwagę na następujące jej stwierdzenie: „W dalszym doskonaleniu systemu ekonomiczno-finansowego zjednoczeń i przedsiębiorstw niezbędne jest wzmacnianie i ulepszanie rozrachunku gospodarczego dostosowanego do specyfiki branży”. Dlatego też w postępowaniu arbitrażowym zasadniczą rolę przy rozpoznawaniu sporów odgrywają względy dyscypliny planowej i umownej oraz zasady rozrachunku gospodarczego. Przy takim ujęciu państwowego arbitrażu gospodarczego nie może mieć miejsca — w trakcie prowadzenia sporów przez jednostki gospodarki uspołecznionej — żadne niedbalstwo, którego usprawiedliwieniem dla niektórych radców prawnych jest slogan bez pokrycia o różnych kieszeniach tego samego mienia społecznego. Takie stanowisko radcy prawnego w sprawach objętych postępowaniem arbitrażowym godzi w podstawowe założenia rozrachunku gospodarczego, do którego tak dużą wagę przywiązuje uchwała V Zjazdu.

IV

W tej części uchwały V Zjazdu, która się odnosi do zadań partii w dziedzinie rozwoju demokracji socjalistycznej, zawarte są następujące postanowienia:

„Jedną z węzłowych przesłanek i gwarancji rozwoju demokracji socjalistycznej jest umacnianie dyscypliny społecznej i praworządności socjalistycznej. Chodzi o to, aby prawo było przestrzegane zarówno przez wszystkie organa państwowe oraz instytucje i organa społeczne, jak i przez ogół obywateli. Skuteczna walka z naruszaniem prawa, z przestępczością powinna iść w parze z likwidacją tolerancji wobec wszelkich przejawów łamania społecznej dyscypliny, niegospodarności, niedbalstwa i marnotrawstwa. Należy dążyć do dalszego ograniczania przestępczości i jej społecznych skutków, doskonalić metody badania przyczyn oraz źródeł jej powstawania w naszym społeczeństwie i sposobów ich usuwania, oprzeć walkę z wszelkimi naruszeniami prawa o koordynowany wysiłek zainteresowanych organów państwa i organizacji społecznych”.

Jak trafnie podkreślił K. Buchała (patrz: artykuł pt. *Adwokatura na tle zagadnień praworządności w świetle tez oraz uchwały V Zjazdu PZPR, „Palestra” nr 11 z 1968 r., str. 23*), uchwała słusznie wiąże sprawę praworządności z obowiązkiem dyscypliny społecznej. Prawo powinno być przestrzegane zarówno przez wszystkich obywateli, jak i przez organa państwa. Stąd kształtowanie świadomości prawnej społeczeństwa, która warunkuje dyscyplinę społeczną, jest niezwykle ważnym zadaniem adwokata-radcy prawnego, oddziałującego w zakresie tego kształtowania przede wszystkim podczas swej działalności zawodowej w zakładzie pracy oraz przy kontaktowaniu się z członkami jego załogi w związku z udzielaniem opinii prawnych.

Obowiązek przestrzegania przez adwokata-radcę prawnego przy wykonywaniu zawodu zasad praworządności wynika nie tylko z przepisów ustawy o ustroju adwokatury z 1963 r., ale również z uchwały nr 533 Rady Ministrów oraz wytycznych stanowiących załącznik do zarządzenia nr 62 Prezesa Rady Ministrów. Przecież obowiązek zwracania uwagi kierownictwu przedsiębiorstwa na stwierdzone fakty naruszania prawa oraz udzielania wyjaśnień co do właściwego sposobu postępowania, usunięcia naruszeń prawa i konsekwencji, jakie należy wyciągnąć w stosunku do osób winnych takich naruszeń, wyczerpuje w zasadzie zagadnienie praworządności. Jednakże nie można zapominać, że — jak to już wyżej podkreślono — nie może być mowy o sprawie praworządności bez powiązania jej z kształtowaniem świadomości prawnej warunkującej dyscyplinę społeczną.

Zadania w tym zakresie ulegną dalszemu zwiększeniu po wejściu w życie nowych kodyfikacji: kodeksu karnego, kodeksu postępowania karnego i kodeksu karnego wykonawczego. Nietrudno jest już obecnie przewidzieć, że w pracy komórek rewizyjnych i kontroli w poszczególnych jednostkach, pracy ściśle związanej z ustawodawstwem karnym, mogą się rodzić pewne trudności i zahamowania w związku z wejściem w życie nowych przepisów oraz powołaniem do życia nowych instytucji prawnych, co w szczególności może dotyczyć przestępstw niegospodarności i niedoboru, kwalifikowanych dotychczas z art. 286 k.k.

Nie można sobie wyobrazić należyte wykonywanej przez aparat kontrolno-rewizyjny pracy bez dokładnej znajomości zmian w tym zakresie, zwłaszcza gdy zachodzi podejrzenie działania przestępczego. Z powyższych względów doniosłym zadaniem radców prawnych na tle uchwały V Zjazdu powinno być włączenie się do popularyzowania wśród pracowników kontrolno-rewizyjnych obsługiwanego przedsiębiorstwa podstawowych założeń nowych kodeksów. Powinna to być praca zmierzająca do przełożenia na język codziennej praktyki nowych rozwiązań i instytucji kodeksowych z przystosowaniem ich do potrzeb danego przedsiębiorstwa i konkretnych wypadków.

Trzeba jednak mieć na uwadze, że zagadnienie praworządności, które stanowi przedmiot głębokich rozważań zarówno w sprawozdaniu Komitetu Centralnego, jak i w uchwale V Zjazdu, to nie tylko sprawy karne, ale również i procesy cywilne, w których stroną jest jednostka gospodarki uspołecznionej. Często zdarza się, że podmiot władzy lub gospodarki uspołecznionej zmierza w postępowaniu sądowym do realizacji swych celów wbrew uznawanym w ramach zasad współżycia społecznego interesom osoby fizycznej i w sprzeczności ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem przepisu prawa. W tego rodzaju sytuacjach radca prawny powinien sobie zdawać sprawę z tego, że niejednokrotnie procesy cywilne (np. ze stosunku pracy) pozostają w związku z wolą i interesami reprezentan-

tów jednostki gospodarki uspołecznionej, ich osobowością, namiętnościami, indywidualnym ustosunkowaniem się do strony przeciwnej itp. (patrz: K. Buchała: op. cit., str. 22—23), wobec czego powinien on zdobyć się na zajęcie wobec dyrekcji właściwego stanowiska, zmierzającego do przekonania jej o bezzasadności bądź niecelowości prowadzenia procesu, co znajduje uzasadnienie i jest możliwe do zrealizowania w świetle przepisu § 15 ust. 1 i 2 wytycznych według załącznika nr 2 do zarządzenia nr 62 Prezesa Rady Ministrów z dnia 3.VII.1962 r. (Mon. Pol. Nr 57, poz. 270).

Należy też mieć na uwadze, że w świetle obowiązujących przepisów nie ma takich sytuacji, w których zachodziłaby konieczność wszczynania przeciwko pracownikom procesów jedynie dla uzyskania formalnego dokumentu buchalteryjnego, oraz że zarówno dyrektorowi, jak i radcy prawnemu nie wolno bez istotnej potrzeby angażować organów orzecznictwa do rozstrzygania rzekomych, zbędnych społecznie sporów, powodujących nie tylko koszty, ale i obniżających autorytet jednostek gospodarki uspołecznionej. Nie może budzić wątpliwości pogląd, że nękanie pracowników tego rodzaju procesami, zmuszającymi ich do wydatkowania (przynajmniej do czasu zakończenia sprawy) znacznych kwot na koszty obrony niewiele ma wspólnego z praworządnością. Zresztą istnieje w tym względzie formalne zlecenie w piśmie okólnym nr 101 Prezesa Rady Ministrów z dnia 15 maja 1952 r. (Mon. Pol. Nr 67, poz. 1025), aby jednostki gospodarki uspołecznionej nie angażowały się w procesy wątpliwe i niepewne zarówno po stronie powoda, jak i pozwanego. Tak więc również w wypadkach takich procesów „podkładkowych” radcowie prawni powinni korzystać z powołanych wyżej wytycznych dotyczących wykonywania obsługi prawnej.

V

Uchwała V Zjazdu stworzyła podstawy do stopniowej i opartej na realnych założeniach kodyfikacji prawa pracy przez następujące ustalenie: „Podstawowym zadaniem partii w dziedzinie polityki socjalnej jest doprowadzenie do zrównania uprawnień robotników i pracowników umysłowych w zakresie świadczeń socjalnych, a więc do zniesienia pod tym względem ustawowego podziału zatrudnionych na pracowników fizycznych i umysłowych, podziału, który stał się politycznym i społecznym anachronizmem. Zasada ujednoczenia praw pracowniczych powinna zakładać, że uprawnienia wszystkich pracowników poszczególnych działów gospodarki narodowej w poszczególnych gałęziach przemysłu powinny być jednakowe, a zróżnicowania wynikać mogą przede wszystkim ze stażu pracy (...). Realizację tej zasady należy rozpocząć od ujednoczenia norm urlopowych (...). Zrównanie pozostałych praw pracowniczych, a przede wszystkim uprawnień do pobierania świadczeń chorobowych, należy urzeczywistniać sukcesywnie po roku 1970 (...). Należy kontynuować rozpoczęte już skracanie czasu pracy”.

Jak wiemy z prasy codziennej, projekt ustawy o pracowniczych urlopowych powoczynkowych, podwyższającej — zgodnie z uchwałą V Zjazdu — okresy urlopów robotniczych i ujednoczającej zasady udzielania urlopów w całej gospodarce uspołecznionej, stał się już ustawą.

Jest rzeczą zrozumiałą, że przy realizacji nowych przepisów o urlopowych — podobnie jak przy realizacji każdej nowej ustawy — mogą powstać i na pewno powstaną wątpliwości co do ich wykładni i stosowania. Zadania więc radców prawnych przy wprowadzaniu reformy urlopowej będą poważne i ich współudział w tej akcji będzie mieć znaczny ciężar gatunkowy. Przede wszystkim radcowie

prawni powinni się włączyć do ścisłej współpracy z instancjami i organizacjami związkowymi w zakresie szerokiej popularyzacji nowych przepisów, a zwłaszcza wyjaśniania pracownikom ich treści i celu społecznego, a także powinni czuwać nad prawidłowym przestrzeganiem przez zakłady pracy nowych zasad. W dużej mierze sprawność przeprowadzenia reformy uzależniona będzie od postawy radców prawnych.

*

Omawiając przytoczone wyżej zadania adwokatów-radców prawnych na tle uchwały V Zjazdu Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, zdaję sobie sprawę z tego, że temat z pewnością nie został wyczerpany, a omówione zagadnienia dotyczą tylko tych najważniejszych problemów, które najczęściej powstają w codziennej pracy zawodowej przy wykonywaniu obsługi prawnej jednostek gospodarki uspołecznionej. Przy realizacji uchwały V Zjazdu mogą wyniknąć i na pewno wynikną jeszcze inne zagadnienia związane ze szczególną specyfiką konkretnych zakładów pracy i pozostające w związku z postanowieniami uchwały. Jednakże omówienie tej specyficznej problematyki przekraczałoby ramy niniejszego artykułu.

ZDZISŁAW KRZEMIŃSKI

Adwokat w orzecznictwie Sądu Najwyższego (Izba Cywilna oraz Izba Pracy i Ubezpieczeń Społecznych 1964–1968)¹

I. PEŁNOMOCNIK Z URZĘDU

1. „Sąd nie może zaniechać przeprowadzenia postępowania wyjaśniającego, gdy jest ono potrzebne do należytego sformułowania żądania pozwu, a powód działający bez adwokata nie umiał wyrazić tego żądania w sposób zgodny ze słowami ustawy. Mylne oznaczenie słowne tego żądania w piśmie procesowym nie stanowi przeszkody do nadania temu piśmie biegu przez rozpoznanie właściwie zrozumianego żądania”.

Orzeczn. SN z dnia 12.VIII.1966 r. I PR 254/66 (NP 4/1967, s. 574 — z głosem K. Kołakowskiego).

2. „Sąd rozpozna pismo nieporadnej strony zwolnionej od kosztów sądowych, wniesione w terminie zakreślonym do usunięcia braków rewizji i donoszące o niemożności pokrycia kosztów rewizyjnych

¹ Opracowanie niniejsze stanowi dalszy ciąg artykułów autora drukowanych pod tym samym tytułem w numerach: 3/57, 11/59, 6/61, 3/63 i 12/61 „Palestry” (Red.)